

אידה פינק – כלת פרס ישראל לסיפורת 2008

אידה פינק היא מחשבי הסופרים הישראלים הכותבים על שואת יהודי אירופה. בסיפורה המרתקים והאנושיים, המבוססים כולם על אירועים אמיתיים, היא מצליחה לתאר באיפוק ובתמציתיות מצמררת את זוועות ההיסטוריה ואת החיים בצל איום ההשמדה התמידי. ספריה תורגמו לשפות רבות ותרמו להנחלתו של זכר השואה ברחבי העולם.

אידה פינק התגוררה בתל אביב. היא אלמנתו של המהנדס ברונו פינק, אם למירי וסבתא למעיין וליואב.

ציוני דרך בחייה

1941: מלחמת העולם השנייה קוטעת את לימודי המוזיקה שלה בלבוב ומחזירה אותה לזברז'.

1942: היא נמלטת עם אחותה מהגטו בזברז', ועד סוף המלחמה הן מסתתרות במקומות שונים ומחליפות זהויות כמה פעמים.

סוף שנות ה-40: היא כותבת את סיפורה הראשון, "הסוף", הרואה אור בצרפתית כעבור כמה שנים, וממשיכה לכתוב מאז.

1957: היא עולה ארצה עם משפחתה ומשתקעת בחולון.

1974: בפעם הראשונה יוצא לאור קובץ מסיפורה בתרגום לעברית.

ב-27 בספטמבר 2011 נפטרה הסופרת אידה פינק, בגיל 90.

ספריה שתורגמו לעברית

1974: פיסת זמן

1974: השולחן (מחזה)

1988: הגן המפליג למרחקים

1991: נלך בלילות, נישן בימים (רומן)

1995: רישומים לקורות חיים

1997: סוף העולם הראשון שלי

2004: כל הסיפורים.

כמו כן פרסמה ב-1971 סדרת ספרי ילדים בעברית (עם חיים מסינג).

ספריה של פינק תורגמו עוד ללשונות רבות, בהן אנגלית, גרמנית, צרפתית, ספרדית, הולנדית, איטלקית, הונגרית, דנית ונורווגית.

סרטים ומחזות

- 2002: Das Letzte Versteck, סרט קולנוע עלילתי על פי הרומן "נלך בלילות, נישן בימים", פייר קורלניק, פולין וגרמניה
- 2004: רישומים לקורות חיים, סרט תיעודי, אורי ש' כהן, ישראל
- 2006: הגן המפליג למרחקים, סרט תיעודי, רות וולק ויעל פרלוב, ישראל
- 2008: השולחן, נעמי יואלי, התיאטרון הקצר, צוותא, תל אביב.

אותות הוקרה, תעודות ופרסים

- 1985: פרס אנה פרנק, אמסטרדם, הולנד
- 1990: פרס ויצ"ו לספרות, פריז, צרפת
- 1995: פרס בוכמן, מוסד יד ושם, ירושלים
- 1996: פרס מוראביה, רומא, איטליה
- 2002: פרס ארגון זכויות האדם "אמנסטי", בריסל, בלגיה
- 2003: פרס ארגון הסופרים Pen, פולין
- 2004: תואר דוקטור לשם כבוד, אוניברסיטת בן גוריון, באר שבע
- 2008: פרס ספיר לספרות מתורגמת, מפעל הפיס.

ספרה "נלך בלילות, נישן בימים" נבחר על ידי המרכז האמריקני לספרות באידיש לאחד ממאה הספרים היהודיים הטובים בכל הזמנים.

קבלת פרס ישראל בשנת תשס"ח – ציטוטים מדבריה של אידה פינק

"אינני צריכה נוף כדי לכתוב. הנוף נמצא בתוכי", אומרת אידה פינק, שכתבה שנים ארוכות בדירה קטנה בחולון ספרים וסיפורים רבים המבוססים כולם על חוויותיה מתקופת השואה. שנים הרבה כתבה בפולנית, בעירון על דפי נייר ובמכונת כתיבה מיושנת שהביאה עמה מפולין, ורק כעבור זמן ראו כתביה אור, תחילה בפולנית ובשפות אחרות ומשנות השבעים גם בעברית. סיפוריה שונים מספרות השואה ה"רגילה": הם מאופקים וליריים, ועם זה מותירים רושם עז על הקורא. "כל אלה שנחשפו לכתבתה מסכימים כי סיפוריה הקצרים הם פנינים ספרותיות של ממש", נכתב עליה בעיתון "הארץ" לאחר ערב הוקרה לכבודה אשתקד בתל אביב.

אידה פינק (לבית לנדאו) נולדה ב-1921 בזברז' שבפולין (כיום אוקראינה) למשפחה יהודית משכילה. אביה היה רופא ואמה מורה למתמטיקה. בילדותה אהבה מאוד ספרות ותיאטרון, ובעיקר מוזיקה. היא ניגנה בפסנתר, ולאחר שסיימה את לימודיה בתיכון נסעה ללמוד מוזיקה בקונסרבטוריון בלבוב. מלחמת העולם השנייה קטעה את לימודיה, וב-1941 שבה לזברז'. היא הייתה כלואה בגטו העירוני עם אביה ועם אחותה הצעירה אלזה (האם נפטרה ממחלה ב-1941). ב-1942 הצליח האב להשיג לבנותיו מסמכים אריים, ובעזרתם הן נמלטו מן הגטו, התחזו לאיכרות פולניות והתנדבו לעבודות כפייה בגרמניה. לאחר שנחשפה זהותן, הן הצליחו לברוח שוב, נדדו ממקום למקום בזהויות בדויות ועבדו בחקלאות ובבתי חרושת שונים. "תחילה הייתי שחקנית גרועה", מספרת פינק על הצורך להחליף זהות כל הזמן. "אחר כך השתפרתי ושיחקתי טוב יותר, ובסוף לא הייתי שחקנית כלל; הייתי הדמות הבדיונית שיצרתי". עד היום אחותה קוראת לה בשם "מריסיה", הדמות הבדויה האחרונה שלבשה במסע הימלטותן.

רק שנה לאחר סיום המלחמה הצליחו האחיות לאתר את אביהן בעיר קל'וצקו שבפולין. המשפחה נשארה עוד כמה שנים בפולין (עד שהשיגו היתר יציאה), ושם נישאה אידה למהנדס ברונו פינק, וב-1957 עלו כולם ארצה והשתקעו בחולון. פינק עבדה תחילה ב"מכון יד ושם", בגביית עדויות של ניצולי שואה ובהדפסת הפרוטוקולים מחקירותיהם של פושעים נאצים. לאחר מכן הייתה שנים רבות ספרנית המדור המוזיקלי של "מכון גתה" ואף לימדה נגינה בפסנתר. לפני כמה שנים היא עברה להתגורר עם אחותה בתל אביב.

"יום אחד נפלה עליי המחשבה שאני רוצה לספר מה קרה. זה היה רגע מוזר מאוד. לקחתי נייר ועיפרון, הלכתי לחדר ריק ורציתי לכתוב. ישבתי חמש שעות ולא כתבתי אף מילה", סיפרה בסרט התיעודי על אודותיה, "רישומים לקורות חיים". "לאחר מכן התחלתי לכתוב סיפורים קצרים המבוססים כולם על אירועים אמיתיים". האירועים שבסיפורים התרחשו בחייה או בחיי הקרובים אליה – בני משפחה, חברים, מכרים. "לא צריך פנטזיה בשביל זה", אמרה בריאיון אחר. "קרו כל כך הרבה דברים, שלא צריך לדמיין כלום".

סיפורה הראשון, "הסף", נכתב על אחותה, ילדה החיה בתקופת המלחמה אך מתכחשת תחילה למציאות ומתעלמת מן האירועים סביבה. היא השלימה את כתיבתו בסנטוריום לחולי שחפת שהייתה מאושפזת בו אחרי המלחמה. משורת צרפתייה שהייתה מאושפזת עמה תרגמה אותו לצרפתית ופרסמה אותו בעבורה, ולאחר מכן תורגמו כתביה ללשונות אחרות. עד היום ראו כתביה אור בעשר שפות חוץ מפולניות ומעברית, וזכו להצלחה רבה. מבקרים בעולם השוו את סיפורה לכתיבתם של אנטון צ'כוב ואיזאק באבל, ומוספים ספרותיים של העיתונים החשובים בתבל כתבו בהרחבה עליה ועל עבודתה.

גם לאחר שהצליחו כתביה בעולם, היא התקשתה לפרסמם בישראל. בתחילת שנות השבעים שלחה כתבי יד להוצאת ספרים גדולה, וסופר ידוע שקרא אותם אמר לה: "גברתי, ככה לא כותבים על השואה." עם השנים ראו רבים מסיפורה אור בעברית, רובם בתרגומו של דוד וינפלד, וזכו להערכה רבה בחוגים ספרותיים ואקדמיים. היום סיפורה נלמדים באוניברסיטאות ובבתי ספר, והיא נחשבת סופרת ישראלית, אף על פי שאינה כותבת בעברית. היא גם קיבלה פרסים רבים בישראל ובעולם. עם זה, פינק מעולם לא הגדירה את עצמה כסופרת.

פינק מטילה ספק בכוחה של הספרות למנוע את הישנותן של זוועות השואה.

"אני פסימית מאוד בעניין כוחה של הספרות לשנות שינוי של ממש", אמרה בסרט "רישומים לקורות חיים". וכשנשאלה אם היא מצטערת שלא כתבה די על השואה, השיבה: "גם אם אני מצטערת, זה לא יעזור, אבל אני מקווה שאכתוב עוד. לא גמרתי עם השואה, ואני מרגישה שלעולם לא אגמור."